

Nr 386.

Av herr **Holmbäck**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till tryckfrihetsförordning m. m.

I den offentliga diskussionen föreslås stundom, att man bör upprätta ett universitet i Norrland. Norrland — säges det då — ligger så fjärran från de nuvarande högskolorna; dess kulturliv, som kämpar med de svårigheter, som de stora avstånden bereda, behöver den stimulans och styrka ett norrländskt universitet skulle ge. Det vore ej mer än rättvist — anför man till slut — att Norrland finge en stor statlig bildningsanstalt, då Norrlands exportindustri ger så stora värden åt det svenska samhället. Den, som med måhända största styrka gjort gällande tanken på ett universitet i Norrland, var Arthur Engberg, vars sista ursprungligen i en tidskrift publicerade inlägg finnes i hans »Tal och skrifter», III, s. 197, under rubriken »Giv Norrland ett universitet». Den betydelse, som Lunds universitet fått för södra Sverige, skulle, enligt hans tankegång, ett norrländskt universitet få för Norrland.

Mot tanken att inrätta ett universitet i Norrland göras emellertid även vägande invändningar. Att skapa och underhålla ett universitet är synnerligen kostsamt. Den moderna vetenskapliga forskningen fordrar samlingar, institutioner och instrument, och ju mera forskningen skrider framåt och specialiseras, desto mer ökas kraven i dessa hänseenden. Man vinner mera för landets vetenskapliga och kulturella liv över huvud genom att använda de medel, som anslås till forskning och högre undervisning, till de nuvarande universiteten än genom att för en del av dessa medel upprätta ett nytt universitet. Till sist — och icke minst: Ett nytt universitet skulle fordra en lärarstab, som det måhända skulle bli svårt att uppbringa.

För min del måste jag anse att skälen mot upprättandet av ett universitet i Norrland för närvarande väga tyngre än skälen å motsatta sidan. Å andra sidan torde emellertid dessa sistnämnda skäl vara så talande att statsmakterna böra pröva, om icke i Norrland kunde skapas ett kulturellt centrum av större mått än de nuvarande norrländska bildningsanstalterna äga. Det kunde iänkås, att vid detta centrum på lämpliga tider hölles större föreläsningsserier av erkända fackmän. Så småningom kunde forskare anställas vid detta centrum och därigenom möjligheter beredas att där driva akademiska studier och avlägga akademiska prov.

Den första förutsättningen för en utveckling i denna riktning är att man i ett norrländskt samhälle skapar ett stort bibliotek. Vad angår inhemsk litteratur synes det just nu finnas möjligheter att börja bygga upp ett sådant.

Enligt 1 § 25 mom. och 4 § 2 momentet tryckfrihetsförordningen är varje boktryckare skyldig att (med vissa undantag, som här icke behöva beröras) avlämna fyra exemplar av allt som tryckes i Sverige. Tre av dessa exemplar gå till kungliga biblioteket i Stockholm, resp. till universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund. Det fjärde exemplaret skall för granskning avlämnas i Stockholm till chefen för justitiedepartementet och å annan ort till hans för orten förordnade ombud. Beträffande detta fjärde exemplar har chefen för justitiedepartementet den 3 juni 1921 givit vissa föreskrifter, och i anledning av dessa föreskrifter har chefen för justitiedepartementet den 11 april 1924 även utfärdat ett cirkulär. Sedan vederbörande skrifter icke längre behövas för granskningsändamål, införlivas juridisk och statsvetenskaplig litteratur med justitiedepartementets och lagberedningens bibliotek, och för dessa undantages även all annan litteratur, som justitieministern finner böra förenas med biblioteken i fråga. I övrigt lämnas det fjärde exemplaret, med undantag av tidningar som utkomma å annan ort än Stockholm, till Göteborgs stadsbibliotek, dock på villkor att stadsbiblioteket skall vara skyldigt att avstå till kungliga biblioteket vad som kan vara erforderligt för komplettering av dess svenska samling.

Det förslag till tryckfrihetsförordning, som genom propositionen nr 230 underställts innevarande års riksdag, förändrar i ett hänseende reglerna om boktryckares skyldighet att lämna exemplar av vad som tryckts å hans tryckeri. Enligt 4 kap. 7 § av förslaget till tryckfrihetsförordning skulle boktryckaren bli skyldig att avlämna fem exemplar av det som tryckes å hans tryckeri. Fyra exemplar (arkivexemplaren) skola gå ett till ett vart av kungliga biblioteket i Stockholm, universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund samt Göteborgs stadsbibliotek. Det femte exemplaret (granskningsexemplaret) skall för granskning överlämnas till chefen för justitiedepartementet eller hans ombud. Eftersom Göteborgs stadsbibliotek nu får ett granskningsexemplar, komma tydligen föreskrifterna den 3 juni 1921 och den 11 april 1924 att upphävas men huru man ämnar disponera granskningsexemplaret säges icke i propositionen.

Enligt min uppfattning föreligga starka skäl för att detta exemplar, med de inskränkningar, som omnämns i föreskrifterna den 3 juni 1921, slutligen överlämnas till ett norrländskt bibliotek. Detta biblioteks ackquisition av svensk litteratur blir då i det närmaste likvärdig med de fyra stora mellan- och sydsvenska bibliotekens. Det norrländska bibliotekets värde komme varje år att stiga och detta värde bleve snart betydande.

Den första fråga, som erbjuder sig då det gäller ett realiserande av tanken att överlämna granskningsexemplaret till ett norrländskt bibliotek, är till vilket bibliotek överlämnandet bör ske. I fråga om belägenheten torde Härnösands stadsbibliotek, som är centralbibliotek för Västernorrlands län, vara mest lämpligt; Härnösand är ju den kulturella medelpunkten i en folkrik

bygd. Jämtlands bibliotek i Östersund, vilket är centralbibliotek för Jämtlands län, kan emellertid ur en synpunkt uppta tävlan: det äger redan ett bokbestånd som är både stort och värdefullt. Utom frågan om bibliotekets belägenhet erbjuda sig spörsmål av organisatorisk och ekonomisk art. Mottagande, katalogisering och förvaring av litteratur i den omfattning, varom här är fråga, fordra lokaler och en rätt avsevärd bibliotekspersonal och det kommer alltså att uppstå kostnader. Dessa böra emellertid icke vara av den storlek, att de förhindra utbyggande av en institution, som i framtiden kan komma att spela så betydande roll, som bleve fallet med ett stort norrländskt bibliotek.

Med stöd av vad nu anförts får jag, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 230, hemställa,

att, under förutsättning att i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 230 förslag till ny tryckfrihetsförordning blir förklarat vilande och att enligt detta förslag Göteborgs stadsbibliotek erhåller ett arkivexemplar av allt tryck, som boktryckarna skola avlämna, riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville utreda om och i vilken omfattning granskningsexemplaret av detta tryck skulle kunna överlämnas till ett norrländskt bibliotek samt för riksdagen framlägga de förslag, som kunna föranledas av denna utredning.

Stockholm den 14 maj 1948.

Å. Holmbäck.
